

FASCICLE 3

**Contra el
SEU: anys
de resistència**

M. Jover Zamora, Miquel Dolç i Miquel Tarradell Mateu, catedràtics de Filosofia i Lletres, entre d'altres”.

Les conseqüències de l'acció universitària de donar suport a les vagues mineres d'Astúries, les pagaren, a l'últim, els comunistes del PCE, una organització que torna a ser desarticulada durant alguns anys a la Universitat, arran de les detencions.

La caiguda del PCE del 1962 comença amb el seguiment que fa la policia política de José Baylo, aleshores capellà castrense i membre del comitè provincial del PCE a València. A través dels contactes de Baylo, i de la resta de sospitosos, i també de diversos informes sobre les activitats dels comunistes, la policia organitzà una batuda amb motiu de les protestes per la vaga minera d'Astúries.

La detenció de la direcció del PCE de València representava el primer expedient que es feia als comunistes després de propugnar la política de *reconciliació nacional*. Els dirigents del PCE eren tots gent molt jove, i entre els detinguts no hi havia cap dirigent històric ni cap militant de l'aparell comunista exterior. El nombre de detinguts i processats va ser, finalment, de vint-i-set. Entre aquests vint-i-set, hi havia set estudiants universitaris, disset treballadors de diferents branques, dos llauradors i un comerciant.

Pel sumari i per la sentència del procés, es constata la presència i les ramificacions que els comunistes havien anat aconseguint a València en poc de temps, i el seu estat pel maig del 1962, data de la desarticulació. La presència i l'organització era important, ben articulada, amb connexions a la resta de l'Estat i a l'exterior. Com a partit, el PCE era l'únic present en amplis sectors de la societat.

LES ACTIVITATS COMUNISTES A LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

L'expedient policíac de la detenció permet una visió sobre l'organització del PCE a València, la seua estructura, la seua implantació i les seues activitats polítiques a la primavera del 1962.

El secretari general del PCE a València era l'estudiant universitari Joaquín Fernández Martínez, de l'Escola de Perits Industrials. Segons l'informe de la policia era d'*ascendencia marxista*, s'havia incorporat al PCE a través de contactes a França amb Ángel Fernández Sanz (delegat del comitè central a València) i havia acceptat *organizar en la provincia de Valencia el Partido Comunista clandestino*. Va organitzar grups de fàbrica i va entendre l'organització per la província, i el 1961 va formar el comitè provincial, del qual va ser

responsable màxim com a secretari general. Segons la policia, el PCE recaptava els fons per a sostenir l'organització i pagar els desplaçaments dels seus membres a França i altres llocs de l'Estat espanyol: difonia propaganda comunista *“como Mundo Obrero, Nuestra Bandera, etc.; el envío de mapas de España al extranjero, en virtud de las órdenes recibidas, con señalamientos de los emplazamientos de Bases Hispanoamericanas; y por último, los intentos de formalización de una huelga general, en mayo de 1962, para apoyar los conflictos laborales de los mineros asturianos, redactando octavillas, dirigidas a obreros, intelectuales y universitarios de todas las tendencias (...), de las que hizo siembra por los puntos más estratégicos y sugestivos de la capital valenciana”*.

Les activitats comunistes a la Universitat de València eren àmplies. Tal com informava la policia, el PCE estenia *“su órbita de acción a los medios estudiantiles del Sindicato Español Universitario y Colegio Mayor Alejandro Salazar, en contacto con miembros del repetido Frente de Liberación Popular, por el concurso de conferencias y charlas sobre cuestiones sociales”*. Així, l'estudiant Ramón López de Andújar (Dret) va crear –segons la policia– el 1959 el grup anomenat *“Asociación Socialista Universitaria, enlazando luego con Julio Cerón Ayuso, para unificar dicha organización universitaria con el Frente de Liberación Popular, al que se incorporó, encargándose de adoctrinar al grupo valenciano, que (...) llegó a convertirse en uno más de la facción comunista”*. Entre les acusacions fetes a López de Andújar hi ha la de participar *“en multitud de reuniones para impulsar la acción subversiva de los comunistas que controlaba, asistiendo a reuniones habidas con enlaces venidos de Francia y el delegado del Comité Central...”*.

ESTUDIANTS DETINGUTS

A més dels estudiants detinguts ja esmentats –Fernández i López de Andújar–, hi havia Eugeni Boscà Cano, Francesc Codonyer Caballero, Màrius Garcia Bonafè, Jaume Pérez Montaner – de Filosofia i Lletres–, Ángel Pestaña Vargas i José Galán Peláez, (vegeu l'entrevista de la pàg 58).

Ángel Pestaña ingressà al PCE el 1960, juntament amb Sacramento Martí Sacra. Pestaña presentà Garcia Bonafè i Pérez Montaner a l'aleshores secretari general, Joaquín Fernández, els quals s'incorporaren al PCE a la presó, per bé que deixaren l'organització un poc després d'eixir en llibertat.

Eugenio Boscà, l'acusaven de tenir entrevistes i contactes amb els principals dirigents co-

munistes i d'oferir "su máquina de escribir y su domicilio para la redacción de los clichés necesarios para imprimir octavillas excitando a la huelga general".

José Galán, mestre del Centre Diocesà del Barri del Crist i assessor del Centre Social de Càritas Diocesana, que havia militat en la Joventut Obrera Catòlica (JOC), el detingueren perquè havia lliurat "una multicopista existent en el Centro Parroquial de Càritas, para que con ella se confeccionara propaganda (...) por orden de los mandos políticos de su facción". A Galán li va dir la direcció de PCE que prenguera contacte amb el capellà castrense José Baylo, a través del qual va ingressar al PCE. Trobant-se Galán al barri del Crist, va construir un violí per fer pamflets –més tard, d'aquestes multicopistes, se'n va dir vietnamites –. Una volta utilitzada, el responsable de destruir-la no ho va fer.

Francesc Codonyer, Màrius Garcia Bonafè i Jaume Pérez Montaner, els van acusar de repartir pamflets pels centres universitaris, on convocaven a la vaga general en solidaritat amb els miners asturians. En escorcollaments domiciliaris, els van requisar força material clandestí.

Segons conta Jaume Pérez Montaner: "Em van acusar de nacionalista. Com que estudiava grec, la matinada que em van detenir em van requisar els apunts d'aquesta llengua perquè els semblava que podia ser rus. Em van fer un

consell de guerra i solament vaig passar quinze mesos a la presó gràcies que va morir el papa Pius XII i van concedir una amnistia: jo no era del PCE en el moment de ser detingut, però me'n vaig fer a la presó de Càceres, on vaig arribar a ser secretari general del penal. Allà vaig conèixer Pere Ardiaca (PSUC) i altres comunistes. La policia tenia molts infiltrats abans de detenir-nos i feia mesos que ens seguïen. La solidaritat amb els detinguts va comportar que diversos professors ens examinaren a la presó –pel setembre del 1962–, cosa que era la primera vegada que es feia a València".

Àngel Pestaña, el van acusar de ser estafeta entre el Front d'Alliberament Popular i els grups valencians, fins a ingressar al PCE el 1961, "donde llevó a cabo una activa labor proselitista en las cámaras sindicales de la distintas facultades universitarias, distribuyendo el 11 de mayo de 1962, en la Facultad de Medicina, octavillas a favor de la huelga general por solidaridad con los mineros asturianos", tal com recull l'informe de la policia.

ESTUDIANTS CONDEMNATS

El sumari del consell de guerra ("Consejo de Guerra, causa 629/62. Capitanía General de la Primera Región Militar. Sentencia de 20.2.1962") recull com una part de l'acció del PCE, i dels seus quadres polítics, es desplega a l'àmbit de l'Església Catòlica i procedia

Els comunistes i l'arquebisbe Olaechea

Una cosa que caracteritzarà l'oposició universitària antifranquista és l'enorme ingenuïtat política a l'hora de relacionar-se amb les institucions que donaven suport al règim. En aquest sentit, és il·lustrativa l'anècdota succeïda a propòsit de les detencions del 1962.

Al bar *Los tres cerditos*, a València, es fa una reunió a la qual assisteixen diversos socialistes nacionalistes, alguns membres del PCE no detinguts en la batuda policíaca i altres estu-

dians demòcrates, amb motiu de la solidaritat amb els miners asturians en vaga, com Olga Quiñones, Angelina García, Sacramento Martí, Eliseu Climent, etc., per tractar d'aconseguir ajuts per als empresonats. Una de les mesures que prendran és fer una visita a l'arquebisbe Marcelino Olaechea al Palau arquebisbal, el qual els rep.

Segons que recorda Eliseu Climent:

"Vam acordar visitar el bisbe, i una vegada sol·licita-

L'arquebisbe Marcelino Olaechea va ser molt popular a la València dels anys cinquanta.

FOTO: LEVANTE-EMV

da l'entrevista ens va rebre. Quan li vam dir que havien detingut universitaris comunistes, es va estranyar i ens preguntà:

- Pero, ¿hay comunistas en la Universidad?

- Sí-li contestàrem.

- ¿Y quedan más? -ens tornà a preguntar més estranyat si cal.

A un dels assistents que formava part de la comissió que intentava que la jerarquia s'interessara per la sort dels detinguts, no se li va acudir més que contestar-li amb ingenuïtat:

- No, todos estamos aquí.

D'una forma expeditiva, l'arquebisbe, esglaiat, donà per tancada l'entrevista". ■

B. Sanz i M. Nadal

d'aquesta. Entre els detinguts hi ha José Baylo Ramonde, sacerdot ja condemnat, que no seria processat en el mateix expedient perquè era capellà castrense i entrava en la jurisdicció eclesiàstica. El van condemnar i empresonar al penal de Santa Maria.

Els detinguts els va jutjar, amb tràmit de judici sumaríssim per consell de guerra, el Jutjat Militar Especial d'Activitats Extremistes, que els va acusar de rebel·lió militar, segons el Codi de Justícia Militar.

El tipus d'acusacions i el llenguatge jurídic i polític responien al del primer franquisme. Els detinguts, els van acusar de ser *"miembros voluntarios de la organización clandestina del Partido Comunista"*, els quals *"se prestaron a secundar las directivas del grupo político al que se adscribieron, con el propósito de derrocar, por medios ilícitos, el régimen político establecido en el territorio nacional"*. Segons la sentència del consell de guerra, s'havien dedicat a *"fomentar la rebeldía de los trabajadores en el seno de las empresas (...) procurando extender este clima de agitación y hostilidad hacia las instituciones del Estado, a los sectores escolares de la capital de Valencia, constantemente influenciados por el deseo de provocar conflictos laborales, alteraciones del orden público y colapsos en la economía del País, particularísimamente con ocasión de las huelgas originadas en los meses de abril y mayo*

de mil novecientos sesenta y dos en Asturias, pretextando, para encubrir la finalidad revolucionaria perseguida, reivindicaciones sociales". Tot això —continuava afirmant la sentència, per *"sustituir el Régimen político imperante por la voluntad nacional (...) acorde con los postulados del comunismo, sobre procedimientos contrarios a la Ley, y cuyas consecuencias serían desastrosas para la libertad humana y la civilización de Occidente"*.

A més d'això, *"los fines perseguidos por los delincuentes"* eren subministrar a l'estranger notícies encaminades a causar conflictes internacionals i proporcionar dades sobre *"emplazamiento de bases americanas en el territorio español"*.

Les condemnes als processats van oscil·lar entre penes de deu anys a un any de presó, segons els casos. Els estudiants processats, els van condemnar a les penes següents: deu anys de presó per a Joaquín Fernández Martínez, com a màxim dirigent del comitè provincial de València; set anys per a Ramon López de Andújar, del comitè provincial; dos anys per a Francesc Codonyer, Màrius Garcia Bonafé i Jaume Pérez Montaner; i un any per a Eugeni Boscà i José Galán Peláez.

La desaparició del PCE a la Universitat de València farà que siguin els socialistes nacionalistes els que vertebrin l'oposició estudiantil del 1962 al 1966, tal com veurem més avall.

José Galán Peláez, un dels detinguts i processats en consell de guerra, alternava els seus estudis amb l'ensenyament al barri del Crist de València. En la foto apareix a la presó model de València, a la porta de la cel·la, al costat dels qui havien estat alumnes seus, el dia de la Mercè. També hi apareix —a la dreta— l'aleshores estudiant comunista Ramon Andújar, del seu mateix expedient.

FOTO CEDIDA PER J. GALAN.

El Partit Socialista Valencià (PSV)

Text: Benito Sanz Díaz i Miquel Nadal

Tenint la Universitat de València com a punt de trobada, uns grups de joves estudiants van unint-se al voltant d'unes idees i una forma de vida diferent de les generacions precedents. Les seues característiques són l'origen social de classe, la procedència de la petita i mitjana burgesia valenciana; la major part viu a València o prové de nuclis importants de població, pròxims en molts casos a la ciutat de València. La majoria ha estudiat —com és habitual en aquesta època— a col·legis religiosos; en el cas de què tractem, una part d'ells han estudiat amb els jesuïtes de València i han rebut un educació catòlica profunda.

La societat valenciana comença a obrir-se molt lentament, en un ambient extremadament tancat durant les dues dècades anteriors. A la primèria dels anys seixanta, hi ha nuclis de joves universitaris que busquen obrir perspectives, no han conegut la guerra civil i descobreixen l'existència del País Valencià i d'una nacionalitat pròpia, al mateix temps que van coneixent la política, la naturalesa repressiva del franquisme i la necessitat d'una resistència i un enfrontament actius i compromesos amb la dictadura. És un procés lent, però imparabile, que es desplega en els primers seixanta, que anirà impregnant d'ideologia sectors cada vegada més amplis dels estudiants universitaris valencians. Si a la major part de l'Estat espanyol aquesta politització va contra el règim, al

Després d'eixir de la presó —abril de 1965—, alguns dels estudiants detinguts el 1962 es van reunir amb motiu de la boda d'Antoni Vizcaino.

D'esquerra a dreta:

- Merxe Banyuls, Jaume Pérez Montaner, Rafael Verdejo, Francesc Codonyer, Sacramento Martí, Àngel Pestaña i Eugeni Bosca.

FOTO CEDIDA PER F. CODONYER.

País Valencià tindrà també un component de recuperació nacional. Aquest nucli de joves universitaris es veuran *mobilitzats* per la idea del nacionalisme valencià, la pertinença del País Valencià a l'àrea cultural, social i lingüística dels Països Catalans; més influït per la resistència de la Catalunya moderna i pràcticament al marge de la tradició valencianista del període anterior a la guerra civil.

El nacionalisme valencià que es va generant els anys seixanta té un alt component catalanista i és, alhora, moderat, dotat d'un nivell important d'ambigüitat ideològica als seus inicis, i fins i tot una vegada creat el Partit Socialista Valencià.

El pas decisiu perquè un nucli de joves universitaris s'organitze serà un viatge a Catalunya, per l'abril del 1960, conegut com *el viatge dels 13*: l'excursió *patriòtica* dels valencianistes a Catalunya, que recollim amb detall en un altre apartat.

EL MOVIMENT SOCIAL-CRISTIÀ DE CATALUNYA (MSCC)

El 1960 es van reunir Eliseu Climent, Ferran Zurriaga, Joan F. Mira, Ferran Martínez Navarro i Vicent Álvarez i decidiren d'organitzar-se com a grup. Tal com assenyala Álvarez: "La inquietud era llavors *fer país*, vincular-se a Catalunya com a societat més madura, salvar el País Valencià, lluitar contra la dictadura i el SEU."

Aquest nucli universitari crearà el Moviment Social-Cristià de Catalunya (MSCC), el qual, en l'argot intern de l'organització, anomenaran *la mosca*, un grup que durarà una mica més d'un any i donarà pas a una altre amb una denominació menys pancatalanista i cristiana, però de contingut semblant: Acció Socialista Valenciana. Al grup inicial se li incorporen Josep Vicent Marqués, Manuel Ardit, Valerià Miralles, Cèlia Amorós, Alfons Cucó i Josep Lluís Blasco. El MSCC responia a les inquietuds de l'època i estava influït per la formació religiosa del moment, que anirà evolucionant cap al socialisme i el nacionalisme simultàniament.

Una de les iniciatives que organitzen és la creació d'una *Acadèmia per a obrers*, on fan classes per a adults i de cultura general: matemàtiques, religió, comptabilitat, història, etc. També munten una *Biblioteca ambulante* amb l'objectiu d'estendre la cultura política, relacionar-se amb la gent i establir contactes més estables amb les persones inquietes dels pobles, possibles futurs militants.